

Микола Вегеш

**УКРАЇНА, ЗАКАРПАТТЯ, УЖГОРОДСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
І РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА
(Деякі роздуми про минуле і сучасне нашого краю)**

Україна продовжує вести виснажливу національно-визвольну війну з російським агресором, який у 2014 році анексував наш Крим та окупував окремі райони Донецької й Луганської областей. Для багатьох закарпатців ця війна вважалася дещо віддаленою від нашого краю, хоча впродовж 2014–2022 років

чимало наших земляків віддали свої життя, захищаючи українську незалежність. Сотні бійців Збройних Сил України покояться на Пагорбі слави в Ужгороді та цвинтарях багатьох населених пунктів краю. Ми боляче сприйняли звістку про загибель 12 лютого 2015 року в районі м. Дебальцево нашого земляка, командира розвідувального підрозділу 128-ї окремої Мукачівської гірсько-піхотної бригади майора Віталія Постоліки, більш відомого на фронті під позивним «Апостол». Своє життя за незалежність і державний суверенітет України поклали ужгородець Юрій Біровчак, хустянин Роберт Маслей, виноградівець Золтан Балаж, оноківець Станіслав Кіш, міжгірець Олександр Ігнатишин... На жаль, цей перелік можна продовжувати і продовжувати.

24 лютого 2022 року російський агресор наважився на ще більш страшний і жорстокіший вчинок – почав широкомасштабну агресію проти незалежної України. Потужним ракетним ударам були піддані великі міста України, зокрема й наша столиця. Ось як описала перший день війни українська журналістка Дар'я Бура: «24 лютого о 7 годині ранку задзвонив будильник. Я завжди ставлю його на рано, а потім переводжу ще на годинку. Цього ранку чомусь зайшла в Фейсбук, телефон пікав повідомленнями. Перше, що я побачила – пост Євгенії Подобної: «Україно, переключка! Що де відбувається?». Зайшла в коментарі і не повірила: Запоріжжя – чути винищувачі, Позняки – чути вибухи, Троещина – бахнуло відносно далеко, Біла Церква – чути вибухи, вибухи в районі аеропорту Василькова, Антонов – бахає, Дніпро – чотири вибухи, Київ, Лівобережжя – чути вибухи. В Одесі чути вибухи, Херсонська область – бомблять, в Броварах з 4 ранку чути вибухи, Слов'янськ – з 5 ранку чути вибухи, але далеко, десь Дружківка... Мене почало трусити, розбудила хлопця словами: «Київ обстрілюють і інші міста!». За кілька хвилин у Львові дуже гучно увімкнулася сирена повітряної тривоги. Скільки б я не читала, не думала про тривожні валізи, укриття і підвали – я не знала, куди бігти, що робити, і що означає саме ця повітряна тривога: на нас вже летять, по нам вже стріляють, нас просто попереджають?...» [3, с. 4–5].

У Зверненні до українського народу 24 лютого Президент України Володимир Зеленський чітко і однозначно заявив: «Ми – українці. Ми перебуваємо на своїй землі. Ви – росіяни. Зараз ваші військові розпочали війну. Війну в нашій державі... Нікому не вдасться переконати чи змусити нас, українців, віддати свою свободу, свою незалежність, свій суверенітет... Ми наголошуємо, що не Україна обрала шлях війни... Що робити українцям? Допмагайте національному захисту. Ставайте до лав Збройних Сил України та підрозділів територіальної оборони. Будь-який громадянин із бойовим досвідом буде зараз корисним. Саме від вас і всіх нас залежить, чи вдасться вору просунутись далі на території нашої незалежної держави...» [15, с. 8–10].

На 222-й день широкомасштабного російського вторгнення в Україну можна впевнено стверджувати: по-перше, брутальна агресія і жорстокість таких масштабів зафіксовані вперше після закінчення Другої світової війни, що, безперечно, призведе до нових геополітичних змін в Європі та світі загалом; по-друге, анонсований Кремлем «бліцкриг» цілком провалився, про що свідчать величезні втрати окупаційних російських військ в Україні – понад 60 тис. осіб;

по-третє, уперше з часів Другої світової війни американці пішли на безпрецедентний крок – ухвалили рішення про запровадження ленд-лізу – політики, згідно з якою Сполучені Штати Америки постачають своїм союзникам боєприпаси, техніку, продовольство, стратегічну сировину, включаючи нафтопродукти та матеріальні засоби. Якщо до цього додати, що 40 міністрів оборони країн НАТО і окремих позанатовських країн одностайно підтримали Україну в її справедливій національно-визвольній війні, то висновок напрашується єдиний: росія – це загальне зло, спадкоємниця середньовічної Золотої Орди, яка несе смерть і руйнування не тільки українцям, але й цивілізованому Заходу. Зрозуміло, що цього світ допустити ніяк не може.

Наприкінці 1930-х років Карпатська Україна, проголосивши незалежність, впала жертвою угорсько-гортистського вторгнення, підтриманого Гітлером і Муссоліні. А все почалося з Мюнхенської конференції 29–30 вересня 1938 року, на якій фактично була вирішена доля міжвоєнної Чехословаччини – найдемократичнішої держави тогочасної Європи. І все це відбулося за політики невтручання, «примирення агресора» сильних «світу цього». Це бачили всі, але відкрито засудив угодовську політику власного уряду лише один з найвідоміших державників того часу Вінстон Черчилль: «Ми (Великобританія – Авт.) без війни потерпіли поразку, наслідки якої будемо відчувати дуже довго. Ми пережили страшний етап нашої історії, коли було порушено рівновагу Європи... Не думайте, що це кінець. Це тільки початок розплати. Це тільки перший ковток, перше частування цієї гіркої чаші, яку нам будуть підносити рік за роком» [11, 5, 6]. Яскраво описав наслідки «політики невтручання» славнозвісний Олександр Олесь у своєму безсмертному творі «Європа мовчала»:

«Коли Україна за право життя
З катами боролась, жила і вмирала,
І ждала, хотіла лише співчуття,
Європа мовчала.
Коли Україна в нерівній боротьбі
Вся сходила кров'ю і слізьми стікала
І дружної помочі ждала собі,
Європа мовчала.
Коли Україна в залізнім ярмі
Робила на пана і в ранах орала,
Коли ворушились і скелі німі,
Європа мовчала.
Коли Україна криваві жнива
Зібравши для ката, сама умирала
І з голоду навіть згубила слова,
Європа мовчала.
Коли Україна життя прокляла
І ціла могилою стала,
Як сльози котились і в демона зла,
Європа мовчала».

Перші тижні повномасштабного російського вторгнення в Україну нам дуже нагадували позицію лідерів європейських держав напередодні Другої світової війни. «Масове загальне занепокоєння», «ширі співчуття українцям», заклики до переговорів із кремлівським диктатором... Здавалося, нічого нового у світовій геополітиці. Але, як з'ясувалося, демократичний колективний Захід, урешті-решт, чітко усвідомив усі масштаби і катастрофічні наслідки російської агресії. Перед загрозою знищення опинилися не тільки міста і села України, але й Європа та й світ загалом. Держави, які відстоюють демократичні цінності та ідеали, об'єдналися проти сил абсолютного зла, яке уособлює в собі кремлівський диктатор та його найближче оточення. Завдяки Інтернету сьогодні неможливо приховати тисячі зафіксованих фактів злочинів проти людяності, які здійснюють окупанти на нашій землі: Буча, Гостомель, Ірпінь, Маріуполь, Рубіжне... Світ, хоч із значним запізненням (Грузія – 2008, Крим – 2014, Донбас – 2014–2022), але зрозумів, що несе «русский мир» цивілізованому світу...

А хіба ми цього раніше не знали? Не знали, що собою являє так звана «російська цивілізація», «глибина російська душа», «російський характер» ... Освічені люди з давніх-давен знали справжню істину і ціну московитам... [16, 19]. Сучасний український дослідник Олександр Палій зібрав докупи висловлювання яскравих постатей світової історії про московитів, які свого часу вкрали від українців назву своєї держави. Наведемо тільки окремі з них. Французький офіцер Жак Маржерет, який на початку XV століття відвідав росію, занотував у щоденнику: «Це найбільш недовірлива і підозрілива нація у світі. Московити грубі та неосвічені, нечемні, брехливі, без віри, без закону, без совісті, заплямовані содомією та незліченними іншими вадами і скотськими пристрастями» [18, с. 165]. Глибокий знавець людських душ французький філософ Дені Дідро ще в 1770-тих роках виніс московитам вирок: «російський народ згинив, не встигнувши дозріти... росіяни з подорожей принесли на свою батьківщину багато поганих ідей тих країн, у яких вони побували, і нічого – з їхньої мудрості; вони привезли всі пороки і не запозичили жодної чесноти. Душа раба підла; він не належить самому собі, тому й не має інтересу дбати про себе і живе в бруді та нечистотах. Це мешканець, який занебдує квартиру, що не йому належить» [18, с. 345]. Сьогодні військові експерти багато говорять про необхідність дотримання правил ведення сучасної війни. Цих правил не звикли дотримуватися росіяни. Можливо, раніше вони з ними рахувались? В українського козацького літописця Самійла Величка є такі рядки: «Тут [в Лубенському монастирі] його [князя Ромодановського] військо знайшло у винному саду заховані скарби багатьох заможних людей і розграбувало їх поміж себе. Те ж зробили з монастирською скарбницею і з усім монастирем узагалі, за винятком однієї тільки Великої церкви... Згадані нечестиві сини дейнеки... нападали, за дозволом Ромодановського, на українські містечка та села і без жодної поваги й милосердя шарпали, обдирали й руйнували, не без убивств, і обертали все нанівець...» [18, 245]. Дуже влучну і справедливую оцінку теперішній росії, на наш погляд, дав відомий американський історик російського походження Юрій Фельштинський, який назвав путінський режим мафіозним: «Одна з головних проблем росії – численні комплекси путіна, який намагався

довести, що з росією всі мають рахуватися, як з Америкою. Дуже важко зрозуміти і словами визначити, що саме неправильно в такому підході. Справді, є велика країна росія, найбагатша у світі, якщо мати на увазі корисні копалини, що ховаються в її надрах. Ця країна має ядерну зброю в кількості, достатній, щоб завдати непоправної шкоди всій планеті. Проте більше в цієї країни нічого немає» [25, с. 16].

У 1944 році закарпатські українці ближче познайомилися з новими своїми «визволителями», які принесли з собою власну «культуру» і спосіб життя, що кардинально відрізнялися від того, що сповідували наші батьки і діди. Чи знали мешканці Закарпаття, що таке Радянський Союз? Наша відповідь буде однозначною: ті, хто цього бажав, знали. У 1920–1930-х роках Августин Волошин видавав газету «Свобода», яка на своїх шпальтах поміщала численні матеріали про становище українців у СРСР (голодомори 1921, 1932–1933 років, сталінські репресії 1937–1938 років). Чи вірили закарпатці такій інформації? Не завжди. Насправді важко було повірити в цю вершину цинізму, людиноневисті, масових вбивств. Після окупації Закарпаття гортистськими військами в березні 1939 р. тисячі людей нелегально переходили угорсько-радянський кордон, щоб втекти від репресій. Натомість отримували свої три роки таборів за нелегальний перехід кордону, поповнюючи мільйонну армію арештантів ГУЛАГу. До речі, мало хто з них ці три роки ув'язнення пережив. Не до кінця вірив у те, що публікував, і сам Августин Волошин. Августин Штефан, Вікентій Шандор, Юліан Ревай, які неодноразово відвідували помешкання президента Карпатської України в Празі, навесні 1945 р., просили Волошина негайно емігрувати за кордон. Відповідь найвідомішого політика краю минулого століття була чіткою і однозначною: «Я їм нічого поганого не зробив. Я хочу бути із своїм народом». «СМЕРШ» заарештував Августина Волошина – громадянина суверенної держави і етапував до москви, де в Лефортівській тюрмі президент Карпатської України загинув. Ми не знаємо місце, де спочиває вічним сном лідер українців Закарпаття минулого століття... [6].

Про Закарпаття до ХХ століття у світі мало що знали. «Земля без імені» – так метафорично й поетично в минулому відомі письменники й поети називали нинішнє Закарпаття. Сучасний український дослідник Олег Баган справедливо зазначав, що «національне відродження в Закарпатті початку ХІХ ст. ... захлинулося в морі провінційності, вірнопідданства і москвофільства. росія масово тоді скуповувала уми провідних культурників слов'янських країн із тим, щоб зробити з них замість панславистів панмосковитів... Власне доля Закарпаття є яскравим прикладом того, до чого доводили ідеологічні впливи росії на еліти слов'янських народів» [1, с. 96–121, 514–521].

Радикальні зміни в самосвідомості закарпатських українців відбулися в ХХ столітті: утворення Гуцульської республіки, рішення Всеукраїнських зборів 1919 року про возз'єднання краю з Великою Україною, боротьба за надання підкарпатським русинам автономних прав і, врешті-решт, проголошення Карпатської України незалежною державою 14–15 березня 1939 року. Хоча в тих геополітичних умовах цей історичний акт носив більше символічний характер, ніж був наслідком реальної політики, закарпатці гордо заявили перед усім

цивілізованим світом: «Карпатська Україна – складова частина території українського народу. Тому її населення усвідомлює свої обов'язки, що постають перед ним у даний момент не лише стосовно своєї країни, але також стосовно всього українства». Хоча англійський спостерігач Майкл Вінч [8], який у 1939 році перебував на Закарпатті, назвав Карпатську Україну «односторонньою державою», сама ідея соборності й незалежності краю надовго залишилася в пам'яті людей, які передавали її з покоління в покоління.

Не випадково через 75 років патріоти Закарпаття відновили Карпатську Січ, яка в березні 1939 року першою в Європі зробила опір фашистським військам. З початком військових дій на сході України, наприкінці травня – на початку червня 2014 року, Олег Куцин організував волонтерську групу зі свободівців, яка почала збирати та доправляти допомогу українським військовим, що несли службу в районі окупованого Слов'янська Донецької області. Допомогали в основному бійцям Національної гвардії і суміжним підрозділам Збройних Сил України. Спочатку волонтерів було всього півтора десятка чоловіків, основу складали хлопці зі Стрия, Закарпаття та Києва. На початку літа 2014 року волонтерами було ухвалено рішення вступити до лав Національної гвардії України. Добровольці пройшли навчання на тренувальній базі в Нових Петрівцях. Було вирішено створити єдиний підрозділ із побратимів-волонтерів, яких на той момент було вже 35 осіб. Так була створена Окрема добровольча чота «Карпатська Січ» 93-ї механізованої бригади Збройних сил України, яка отримала назву на честь однойменної української парамілітарної організації «Карпатська Січ», що існувала на Закарпатті в 1938–1939 роках. Місцем постійної дислокації Окремої зведеної штурмової роти «Карпатська Січ» стала Дніпропетровська область. У жовтні 2014 року «Карпатська Січ» зайняла позиції в селищі Піски та залишалася там до березня 2016 року. За цей час чота стала ротою, взяла участь в обороні Донецького аеропорту, боях за Піски, шахту «Бутовка», Водяне, Опитне, Первомайськ. У березні 2017 року російський слідчий комітет порушив проти Олега Куцина кримінальну справу. І це не дивно, адже, як любив говорити командир: «Ця війна завершиться або в Чопі, або у Владивостоці» [2, 21].

19 червня 2022 року командир 49-го стрілецького батальйону «Карпатська Січ» 93-ї окремої мотострілецької бригади «Холодний Яр» Олег Куцин – Кум загинув під час ворожого обстрілу на Ізюмському напрямку бойових дій. Актуальними продовжують залишатися його роздуми про визвольну місію України: «Ми усвідомлюємо, що зараз вирішується доля Української держави та Нації. Тому йти на фронт необхідно. Ні американські «джавеліни», ні англійські «енлави» за нас цю боротьбу не виграють. Лише ми, українці, здатні подолати ворога, бо ми породили цю імперію і лише ми з допомогою здорового цивілізованого світу здатні її знищити» [2].

На фронтах російсько-української війни героїчну боротьбу проти окупантів веде славнозвісна 128 окрема гірсько-штурмова бригада, яка сформована на Закарпатті. Визнанням вагомого внеску бригади в розгромі окупаційних військ є той факт, що полковники Сергій Шаптала, Сергій Собко і Денис Чаюк удостоєні найвищої державної нагороди – звання Герой України.

Повним кавалером ордена Богдана Хмельницького став наш земляк Юрій Беляков, який очолює одну з бригад ЗСУ. Нещадно громить ворога добровольчий батальйон «Сонечко», який теж заснований на Закарпатті, але його ряди поповнюють воїни з усієї України. Визволяючи Херсонщину, загинув воїн 128-ї бригади аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Іван Пайда. Сьогодні Збройні сили України, завдаючи нищівних поразок військам московських зайд, захищають не тільки власну територію і державний суверенітет, але й виконують роль символічного щита демократичних цінностей від дикої орди, що несе з собою смерть, страждання і руйнацію всього, що досягнуто цивілізацією. Справедливу місію України в цій війні чітко сформулював генерал-майор Герой України Ігор Гордійчук: «Вороги хочуть, аби ми вмерли. Посередині не буде. Тут або перемога, або капітуляція» [13].

У легендарній групі льотчиків, яку на початку повномасштабної війни назвали «Привидом Києва» за їхні атаки на підступах до столиці, був мукачівець Андрій Люташин. Воюючи у складі бригади тактичної авіації, скерував свій підбитий літак на колону ворога, знищивши багато техніки та живої сили окупантів. Указом Президента України від 11 квітня 2022 р. А. Люташин удостоєний звання Героя України (№ 228/2022) посмертно. Кореспондентка «АрміяInform» Анастасія Олехнович, яка взяла інтерв'ю в матері героя, донесла до читачів унікальні факти про його життя: «Коли почалась війна, син подзвонив, а я випалила, що вже й сама взяла б у руки автомат, – згадає Людмила Люташина, мати загиблого Героя. – Подумасш, 71 рік! Андрій заспокоїв: «Не хвилюйся, мамо, у нас на всіх ворогів патронів вистачить» [17]. Андрій Люташин із першого дня війни брав участь у бойових діях у складі бригади тактичної авіації. Саме цих льотчиків за численні успішні повітряні бої та збиті літаки противника назвали збірним найменуванням «Привид Києва». Рідні діляться, що жодних подробиць чоловік не розповідав, лиш непереконливо казав, що «все добре». «Хлопці, будемо жити!» – побратими розповіли, що саме з такими словами Андрій Люташин скерував винищувач на колону окупантів, що сунула на столицю... Перед смертю йому вдалось знищити чимало ворожої техніки та живої сили противника... Андрій знав, що я дуже переживаю за нього, а в мене цукровий діабет, тож не хотів, щоб я хвилювалася – пояснює мати Героя. – Але намагався телефонувати. Мені й неважливо було, що саме він каже, аби почути голос і переконатись, що живий. Я зайвих запитань не ставила, лиш наполягала, аби невістка із онуками перебралась зі столиці до мене. Вони приїхали 7 березня, за день до загибелі Андрія. Тож остання розмова була саме про те, як добрались, як облаштувались. Обговорювали звичайні побутові речі, а вже наступного дня життя назавжди розділилось на щасливе «до» та нестерпне «після» ...

Любов до авіації Андрію Люташину передалась у спадок. Його батько теж був льотчиком, відповідно дитинство майбутній Герой провів на полігонах, серед авіаційної техніки, в атмосфері розмов про небо. Та й мати працювала у штабі. Тому вибір професії для нього був очевидним. – Вчився у Чернігівському військовому училищі, потім служив в Умані. В якийсь момент вирішив попрощатись зі службою, повернутись до цивільного життя, – пригадують побратими. – Вийшов на пенсію, влаштувався на роботу. Але у 2014-му зрозумів,

що потрібен, та знову став на захист країни. Без проблем поновився на службі у складі бригади тактичної авіації, адже фахівці такого рівня завжди потрібні. Проте, що син знову служить та місяці проводить на фронті, батьки дізнались лише через певний час. Пояснив, що не зміг би вчинити інакше, коли країна в небезпеці. Тож, коли із першого дня широкомасштабного вторгнення Андрій одним із перших «пішов у бій», це вже нікого не здивувало...» [17]. 3 жовтня 2022 року поховали полковника Михайла Матюшенка з позивним «Дід», який загинув під час виконання бойового завдання у повітряному бою над Чорним морем. Саме він керував «привидами Києва» [22].

Ужгородський національний університет гордиться своїм професором Федором Шандором, який із зброєю в руках захищає українські землі на харківському напрямку російсько-української війни. Напередодні нападу росії, 23 лютого, Шандор проводив інтелектуальну гру. «Ми багато сперечалися, чи буде війна. Я був упевнений, що ні. Адже логіки у цій війні немає, немає в ній ідеї», – пригадає Федір Шандор у розмові з BBC News Україна. Зізнається, що ця помилкова думка склалася на основі соціологічних досліджень та думок експертів: «Я для себе зробив порівняльний аналіз. Було все: було брязкання зброєю, було залякування, була інформаційна війна, але війни такої... я не припускав. Це безглуздо. Війна – це останній аргумент». Про війну професор дізнався о 6 ранку. Того дня він провів три пари, одна з них – психологія масової поведінки. «Студенти були шоковані, я – також, ми не розмовляли про війну. Навіть традиційну каву з викладачами пили мовчки», – розповідає він. Зізнається, що у перші дні й сам не розумів, що буде далі. Війна вже триває восьмий місяць. Час робити певні висновки. Робить їх і ужгородський професор: «Україна нарешті зварила свій борщ, у якому – закарпатська крумплія, донецька капуста, харківський буряк, маріупольська сіль та ще чимало інших приправ. Але цей борщ справді наше надбання, він український, але ціна такого об'єднання у кольорі борщу... На жаль, крові багато вже пролито заради об'єднання України...» [12].

Кандидат фізико-математичних наук, доцент Українсько-угорського навчального інституту Ужгородського національного університету Віктор Трошкі теж воює у складі Збройних сил України. Він – етнічний угорець, який не проходив строкову військову службу, не мав ні армійського, ні тим більше бойового досвіду. Не перебуваючи в резерві чи запасі, Віктор Бейлович міг і далі спокійно читати лекції студентам чи займатися науковою діяльністю. Про своє рішення стати на захист рідної держави однозначно заявив: «Події останніх днів на Київщині це дуже промовисто ілюструють. Моя бабуся за татом (та, що майже не говорила українською) часто розповідала мені, як червона армія в 1944-му звільняла Закарпаття. І як ставилася до угорців. Було те саме, що ми бачимо у Бучі, Ірпені, Гостомелі та інших населених пунктах – один до одного. Мого дідуся репресували й відправили на Донбас тільки за те, що він був угорцем. Потім, через роки, його реабілітували. Бабуся вже померла, але коли почалася ця війна, я дуже яскраво згадав її розповіді й вирішив зробити все, щоб подібне жахиття знову не докотилося до Закарпаття...» [10].

Цікаві думки про Угорщину й угорців Закарпаття висловив уже згадуваний професор Федір Шандор: «Етнічні угорці не дорівнюють уряду Угорщини. Першими загинули 2 угорці у 2014 році. Зараз теж першим загинув етнічний угорець. Завжди сусідів хочуть розсварити: не «братєвъ», а сусідів. Тема Угорщини болюча. Але в них хороша пам'ять, а молоде покоління, яким маніпулюють, часто цю пам'ять не використовує... Угорщину називали щитом Європи від османської навали, від орди. Цю ж місію виконує зараз Україна. У 1956 Угорщина зробила те, що робимо зараз ми. У нас у цих випадках є лиш одна різниця – всі їхні навколишні друзі їх зрадили. Усі ввели війська – Чехословаччина, Румунія, Югославія. Наші друзі нас не зрадили. Просто перші дні оцінювали, чи ми не зрадимо їх, чи не здамо. Угорці мають пам'ятати, що вони теж щит. І про це мають їм нагадувати не українці. Міністерство освіти, вчителі, дідуся-бабусі. Це треба роз'яснити і молодому поколінню» [12].

В Ужгороді вимушено опинилися й науковці в статусі внутрішньо переміщених осіб. Їх, а також інших переселенців, прийняли в Ужгородському національному університеті. Координаторка Волонтеріату нашого вишу Ганна Мелеганіч каже: «Найперше, з чого ми почали, – житло для переселенців. Гуртожитки передусім були готові для поселення. Із третього дня війни, тобто з 26 лютого, ми почали плести маскувальні сітки. І успішно це робимо досі. Виготовили вже понад пів сотні таких. Працюємо за різними напрямками. Збираємо допомогу як для ЗСУ, так і для переселенців». Коли до Ужгорода почало прибувати багато переселенців, у місті заснували «Гастрономічний батальйон Закарпаття». Волонтерка Валерія Попович поділилася думками про пророблену роботу: «Харчувалося по 6 тисяч осіб. Бувало, готували навіть по 6–7 тонн їжі на добу: крім харчування в їдальні, небайдужі роздавали їжу та напої на вокзалах і пунктах пропуску». Студенти і викладачі УжНУ активно долучаються до роботи у волонтерських організаціях «Комітет медичної допомоги Закарпаття» та «Творчі волонтери Ужгорода». Про діяльність останньої випускниця відділення журналістики Юлія Дуб неодноразово заявляла: «Мета – не лише розважити дітей та дорослих, а створити таку атмосферу, аби всі почувалися як вдома, перебуваючи в різних куточках України, та головне – руйнувати стереотипи» [24].

В Ужгородському національному університеті започаткували безкоштовний розмовний курс із української мови, який читає доцентка кафедри української мови філологічного факультету Анастасія Вегеш. «До нас можуть приєднатися люди будь-якого віку, професії, з різним рівнем знання мови, головне – бажання вчитися і твердий намір, – наголошує викладачка. – Основним нашим завданням є подолати мовний бар'єр. Безперечно, усі українці тією чи іншою мірою володіють українською мовою... Через те, що учні нашого курсу більшу частину життя були російськомовними, вони роблять типові помилки. Саме для того, щоб позбутись страху помилитись, ми і зібрались. В основному ми вивчатимемо культуру мовлення, порушення мовних норм: лексичних, орфоепічних, стилістичних, синтаксичних і т. д. Кожний урок буде присвячений певній темі. Сьогодні, наприклад, ми будемо знайомитись і кожен розповість про себе декілька слів. На основі розповіді будемо виокремлювати помилки, на які

варто звернути увагу. Часто це поширені мовні погрішності, які допускають російськомовні українці, що вирішили перейти на українську. Зізнаюсь, що спочатку були хвилювання: як говорити про мову з людьми, які втікали з-під обстрілів. Але на попередньому занятті ми розмовляли про мову як про елемент державності, і можу відзначити, що всі розуміють наскільки мова є важливою зараз» [23].

Акцент був зроблений на внутрішньо переміщених особах, які проживають у гуртожитках Ужгородського національного університету – наразі їхнє число складає понад 1200 осіб. Ініціативу ужгородських філологів і ректорату високо оцінив проректор Ігор Король: «Це одна з ініціатив, які ми проводимо спільно з департаментом освіти і науки, молоді та спорту Закарпатської ОДА. Передусім, курси були створені на прохання жителів і адміністрації гуртожитків. Люди усвідомили, що зараз відбуваються незворотні події, і виявили бажання остаточно перейти на українську. Усі вони чудово розуміють українську мову, але щоб почати повсякчас спілкуватися нею, потрібен певний «імпульс» – яким і стануть наші курси. Ми вирішили проводити заняття в гуртожитку №4, адже наразі тут проживає найбільше внутрішньо переміщених осіб – близько 640, але приєднатися до навчання можуть всі. Загальновідомо, що одним із мотивів для нападу російська пропаганда називала «захист російськомовного населення», яке через мову вони також вважали «своїм». І багато людей прийняло для себе правильне рішення відмежуватися від цієї парадигми, вони не хочуть ніяким чином асоціювати себе з «руським міром», який приніс стільки страждань усім українцям» [23].

Після перших тижнів шоку прийшло розуміння, що ця війна – надовго. Тож багато хто прийняв рішення шукати роботу й облаштовуватися в Ужгороді. Але люди стикнулися з проблемою нестачі місць у дитячих садках. А як не маєш де прилаштувати дитину – на роботу не підеш. Для багатьох порятунком стало відкриття в одному з університетських гуртожитків дитячої кімнати, або дитячого простору. Це – гарне відремонтоване приміщення з закупленими сучасними меблями, обладнанням, іграшками та дидактичними матеріалами. І що найважливіше – з професійними педагогами та психологом. Яким, як виявилось, довелося працювати не тільки з дітьми, а й із їхніми батьками... Керівниця відділу міжнародних зв'язків УжНУ Оксана Свеженцева розповідає, що буквально в той же день, коли прийняли рішення шукати спосіб допомогти переселенцям з університетських гуртожитків, побачили оголошення Вишеградського фонду, що він підтримує організації з України, які створюють соціальні можливості для ВПО: «І ми вирішили спробувати реалізувати нашу давню ідею. Описали задум, наша грантова заявка була підтримана. Паралельно домовилися з Волонтеріатом УжНУ, що він буде подаватися на ті гранти, на які не може подаватися університет. Волонтеріат подався на фінансування Карпатського фонду, який працює лише з громадськими організаціями, і частина ресурсів, необхідних для реалізації цього задуму, була залучена з Карпатського фонду. За кошти УжНУ було завершено ремонт кімнати для майбутнього дитячого простору. А ще нам допомогла громадська організація «Несія», яка привозить діткам водичку, печиво та фрукти. І звичайно, працівники

університету, які приносили з дому іграшки та книжки для дітей. У підсумку буквально за принципом «зі світу – по нитці» ми створили дуже гарну кімнату для дітей у гуртожитку №3» [20].

У привітанні з нагоди відзначення Дня Прапора і Дня Незалежності України ректор Ужгородського національного університету професор Володимир Смоланка справедливо акцентував: «Цьогорічне відзначення наших фундаментальних національних свят відбувається в час важких випробувань, які проходять наша нація і держава у процесі свого історичного становлення. Сотні тисяч наших співвітчизників у кровопролитній війні з росією відстоюють право на існування України як держави, і українців – як етносу. Сотні випускників, студентів, викладачів Ужгородського національного університету пішли на війну боронити Україну, дім, родину. Наш колектив із перших годин війни активно працює на волонтерському фронті. Незалежність в Україні нині має цілком відчутний зміст і реальну, дуже дорогу ціну. За місяці спротиву наш Прапор став символом Української Свободи, незламності, сили духу, яким сьогодні захоплюється увесь світ, символом того, що неможливо перемогти вільних людей у своїй Богом даній країні. Український Прапор – це символ боротьби проти тиранії великодержавного нацизму, жорстокості часів середньовіччя, тотальної брехні, суспільної відсталості та поневолення особистості, символом боротьби Світла з мороком» [9].

Ми, безперечно, переможемо в цій війні, яка для української нації є справедливою і визвольною. Не ми її почали, не ми її спровокували. Навпаки, ми вже перемогли у цій війні. Перемогли ще 24 лютого, коли мільйони українців стали не лише на захист нашої країни, але й закрили своїми грудьми демократичний Захід. Отже, наша війна проти російського агресора є не лише визвольною і справедливою, але й цивілізаційною. Україна та її відчайдушні захисники стали своєрідним брендом для всього світу. Не випадково світлина легендарного українського генерала Валерія Залужного з'явилася на обкладинці престижного журналу «Time» [4], Президенту України Володимир Зеленському аплодують стоячи як в Європейському парламенті [7], так і в Американському Конгресі [14], а Президент Німеччини розпочинає і завершує свій виступ словами нашого Сергія Жадана [26]. Усе це є доказом визнання заслуг українського народу в боротьбі проти російських поневолювачів – найстрашнішої чуми XXI століття.

1. Баган О. Історіософські есе. Тернопіль: «Крила», 2021. 384 с.
2. Букет Є. Лише українці здатні перемогти імперію зла – слова-заповіт легендарного комбата Олега Куцина. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/06/21/lyshe-ukrayinczi-zdatni-peremogty-imperiyu-zla-%E2%88%92-slova-zapovit-legendarnogo-kombata-olega-kuczyna/> (дата звернення: 10. 09. 2022).
3. Бура Д., Подобна Є. Лютий лютий 2022. Свідчення про перші дні вторгнення. Харків: Фоліо, 2022. 189 с.
4. Валерій Залужний потрапив на обкладинку журналу «Time». URL: https://zaxid.net/valeriy_zaluzhnyi_potrapiv_na_obkladinku_zhurnal_u_time_n1550222 (дата звернення: 30. 09. 2022).

5. Вегеш М. Державотворчі процеси у Карпатській Україні (1938–1939). Ужгород: Видавництво ПП «АУТДОР-ШАРК», 2020. 552 с.
6. Вегеш М., Віднянський С. Августин Волошин / Видання п'яте, доопрацьоване і змінене. Київ: Інститут історії України НАН України – Ужгород: Видавництво ТОВ «РІК-У», 2022. 512 с.
7. Виступ Зеленського: Європарламент аплодує стоячи. URL: <https://konkurent.ua/publication/90071/vistup-zelenskogo-evroparlament-aplodue-stoyachi-video/> (дата звернення: 30. 09. 2022).
8. Вінч М. «Одноденна держава»: свідчення англійського очевидця про події Карпатської України. К.: Темпора, 2012. 348 с.
9. Вітання ректора Володимира Смоланки з Днем Прапора та Днем Незалежності. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/en/news/z-dnem-prapora-ta-dnem-nezalezhnosti-2022.htm> (дата звернення: 10. 09. 2022).
10. Галас Я. «До війни увявлення не мав, як працює артилерія, ніколи навіть автомат в руках не тримав». Історія етнічного угорця, який захищає Україну [Віктор Трошки]. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/en/news/Istoriya-etnichnogo-ugortsya-yakij-zahishchaye-ukrajinu.htm> (дата звернення: 10. 09. 2022).
11. Гарт Д. Як Черчилль врятував цивілізацію. Епічна історія тринадцяти років, які ледь не знищили цивілізований світ / пер. з англ. Я. Губарев. Харків: Вид-во «Ранок»; Фабула, 2019. 336 с.
12. Закарпатці послушали «Діалог про війну» від Федора Шандора. URL: <https://prozahid.com/zakarpatsi-poslukhaly-dialoh-pro-vijnu-vid-fedora-shandora-foto/> (дата звернення: 10. 09. 2022).
13. Ігор Гордійчук: «Вороги хочуть, аби ми вмерли. Посередині не буде. Тут або перемога, або капітуляція». URL: https://lb.ua/society/2021/08/19/491734_igor_gordiychuk_vorogi_hochut_abi.html (дата звернення: 30. 09. 2022).
14. Конгрес аплодував стоячи: США почули Зеленського і надають системи ППО. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/2006/165079> (дата звернення: 30. 09. 2022).
15. Місяць війни. Хроніка подій. Промови та звернення Президента України Володимира Зеленського. Харків: Фолю, 2022. 383 с.
16. Москва – Третій Рим. Походження міфу / Упорядник Євген Калужний. Київ: Смолоскип, 2021. 640 с.
17. Олехнович А. Андрій Люташин скерував палаючий винищувач на колону окупантів, що сунула на столицю. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/06/08/andrij-lyutashyn-skeruvav-palayuchyj-vynyshhuvach-na-kolonu-okupantiv-shho-sunula-na-stolytzyu/> (дата звернення: 10. 09. 2022).
18. Палій О. (вибір, упорядкування). Збагнути Росію. Свідчення очевидців. К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2020. 400 с.
19. Світ про Україну та українців / Упорядник Василь Кирилич. 2-ге вид. зі змінами і доп. Київ: Смолоскип, 2021. 456 с.
20. Світлик Я. Як в УжНУ з допомогою міжнародних партнерів створили гарний простір для дітей переселенців. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/news/yak-v-uzhnu-z-doromogoyu-mizhnarodnih-partneriv-stvorili.htm> (дата звернення: 10. 09. 2022).
21. Сусол А. Присвоєння командирю «Карпатської Січі» Куцину Олегу Івановичу звання Героя України посмертно. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/159880> (дата звернення: 10. 09. 2022).
22. У Бучі сьогодні поховують керівника «привидів Києва» Михайла Матюшенка, який загинув три місяці тому. URL: <https://www.pb-news.info/2022/10/03/u-buchi-sogodni-rohovuayut-kerivnyka-pryvudiv-kyueva-myhajla-matyushenka-yakyj-zagynuv-try-misyaczi-tomu/#> (дата звернення: 04. 10. 2022).

23. Фельцан Г. В УжНУ стартував розмовний курс із української мови для переселенців. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/news/v-uzhnu-startuvav-rozmovnij-kurs-iz-ukr-movi-dlya-pereselentsiv.htm> (дата звернення: 10. 09. 2022).
24. Фельцан Г. Уже більше 50-ти маскувальних сіток для військових сплетено в УжНУ. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/news/uzhe-bilshe-50-ti-maskovalnih-sitok-dlya-vijskovih-splet-v-uzhnu.htm> (дата звернення: 10. 09. 2022).
25. Фельштинський Ю., Попов В. Від Червоного терору до мафіозної держави: спецслужби Росії в боротьбі за світове панування (1917–2036) / Переклад з російської Сергій Громенко. К.: Наш Формат, 2021. 624 с.
26. Штайнмаєр заявив, що Німеччина не визнає псевдореферендуми, і процитував Жадана. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/30/7369823/> (дата звернення: 30. 09. 2022).